

Co wisi w powietrzu?

NASK

BOX polski
alarm
smogowy

Scenariusz zajęć:

klasy I-III

Materiały przygotowane w ramach projektu
Edukacyjna Sieć Antysmogowa (ESA) www.esa.nask.pl

MATERIAŁ DLA NAUCZYCIELA

Temat: Co wisi w powietrzu?

Cele i tematy:

- Zapoznanie uczniów z tematyką zanieczyszczenia powietrza i smogu.
- Identyfikowanie źródeł zanieczyszczenia powietrza.
- Omówienie wpływu **niskiej emisji** na stan powietrza.
- Przedstawienie sposobów ogrzewania domów i rodzajów paliw stałych.
- Ocena wpływu zanieczyszczonego powietrza na nasze zdrowie.
- Omówienie co powinno, a czego nie powinno się robić podczas dni, gdy normy czystości powietrza są przekroczone.
- Poznanie sposobów ograniczania emisji zanieczyszczeń i poprawy jakości powietrza.
- Kształtowanie postawy odpowiedzialności za środowisko naturalne.

Metody i techniki pracy:

Praca z tekstem, pogadanka, gry i zabawy aktywizujące, eksperyment.

Formy pracy:

Praca indywidualna, praca grupowa/zespołowa.

Środki dydaktyczne:

Dla każdego ucznia: wydrukowany lub skserowany egzemplarz KART PRACY dla uczniów z kl. I-III, kartki, przybory do pisania, papier z makulatury, gazety, kilka kartek papieru w jednym kolorze i jedną w innym, perfumy lub dezodorant w aerozolu, materiał wielkości prześcieradła, konfetti, taśma klejąca, waciki, wentylator lub suszarka do włosów, 2-3 duże arkusze papieru lub stare plakaty/kalendarze, kostka do gry.

Proponowane źródła wiedzy:

<https://esa.nask.pl/smog-basic>

<https://esa.nask.pl/smog-questions>

<http://www.smog.edu.pl>

Proponowane źródło tekstu:

Wiersz „Piotruś i powietrze”, Ludwik Jerzy Kern w: „Tu są bajki”, Wydawnictwo Literackie, Kraków, 1954.

Przebieg zajęć:

Wprowadzenie do tematu

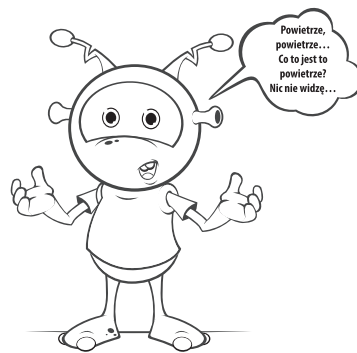
1. Jak przekonać się, że powietrze jest, skoro go nie widać?

Nauczyciel czyta dzieciom wiersz „Piotruś i powietrze” Ludwika Jerzego Kerna. Można zaproponować dzieciom, żeby ilustrowały ruchem treść wiersza, wcielając się w postać głównego bohatera. Po zabawie literacko-ruchowej nauczyciel zadaje dzieciom pytania, np. czym jest powietrze i do czego jest potrzebne?

Następnie zapowiada:

Wyobraźcie sobie, że odwiedził nas ufoludek i zapytał, co to jest to „powietrze”, o którym mieszkańcy Ziemi ciągle opowiadają?

W karcie pracy (**ćwiczenie 1**), napiszcie wyjaśnienia dla przybysza z kosmosu.

2. Czy w powietrzu można coś zawiesić?

Nauczyciel próbuje razem z dziećmi „zawieszać” w powietrzu różne przedmioty: długopis, flamaster, kartkę papieru, kulkę papieru, piórko. Następnie pyta dzieci, od czego zależy, jak długo przedmioty są zawieszane w powietrzu?

3. Na czym zawieszały się nasze przedmioty, czyli z czego składa się powietrze?

Ze starych gazet dzieci przygotowują 78 kulek (odpowiada to procentowej zawartości azotu w powietrzu), 21 jednokolorowych kulek z papieru kolorowego (odpowiada to zawartości procentowej tlenu w powietrzu) oraz jedną kulkę innego koloru (CO₂).

Wszystkie kulki zostają wrzucone do przezroczystego worka i wymieszane. Nauczyciel tłumaczy uczniom znaczenie poszczególnych rodzajów kulek, pyta dzieci, którego gazu jest w powietrzu najwięcej i jak on się nazywa. Aby utrwalić nazwy podstawowych składników powietrza, dzieci mogą napisać kolorowymi flamastrami na kulkach pierwszą literę nazwy gazu, który kulka reprezentuje (N – azot, O – tlen, CO₂ – dwutlenek węgla). Mogą też z zamkniętymi oczami kolejno wyciągać kulki z worka i mówić, jaki gaz symbolizują, a także wykonać **ćwiczenie 2** – „Skład powietrza” z karty pracy.

4. Czy zmieści się coś pomiędzy cząsteczkami powietrza?

Cząsteczki gazów rozmieszczone są wokół nas bardzo luźno, więc pomiędzy nimi mogą poruszać się inne cząsteczki, np. zapachu. Nauczyciel rozpyla perfumy albo dezodorant, a dzieci obserwują jak zapach się przemieszcza. Można poprosić, żeby przed rozpyleniem, dzieci zamknęły oczy i podnosiły ręce do góry, kiedy poczują zapach.

5. Co jeszcze może znaleźć się w powietrzu?

Nauczyciel proponuje rozwiązanie rebusów z **ćwiczenia 3** w karcie pracy. Po rozwiązaniu rebusów dzieci dowiadują się, że w powietrzu mogą się znaleźć:

kurz, pyły, sadza, czad

Nauczyciel informuje uczniów o wielkości cząstek zanieczyszczeń (na podstawie poradnika nauczyciela) oraz o tym, że zawieszona w powietrzu cząsteczki opadają. Jak opadnie ich bardzo dużo to możemy je zobaczyć, np. na parapetach, oknach i elewacjach budynków.

Dzieci z nauczycielem zbierają wacikiem zanieczyszczenia z różnych powierzchni, takich jak parapet, okna czy elewacja budynku. Następnie omawiają z nauczycielem gdzie zebrało się najwięcej, a gdzie najmniej zanieczyszczeń z powietrza.

6. Czy to, co wisi w powietrzu, może się jeszcze inaczej przemieszczać?

Nauczyciel przygotowuje konfetti i wentylator (lub suszarkę do włosów) oraz informuje, że krążki konfetti będą symbolizowały zanieczyszczenia w powietrzu. Najpierw dzieci podrzucają konfetti i obserwują swobodne opadanie na podłogę. Po zebraniu krążków, dzieci ponownie podrzucają je do góry, a nauczyciel kieruje na nie podmuch powietrza z wentylatora lub suszarki. Dzieci obserwują, w którą stronę i jak daleko przemieściły się krążki papieru.

Nauczyciel wyjaśnia, że w rzeczywistości zanieczyszczenia niesione wiatrem mogą się przemieszczać na duże odległości. Ale jeśli jest bezwietrznie, to opadają w pobliżu źródła ich powstania, zagęszczają się i stają się niebezpieczne dla zdrowia ludzi. Takie zjawisko nazywamy smogiem. Nauczyciel proponuje wykonanie pierwszej części **ćwiczenia 4** z karty pracy.

7. Skąd się wzięły zanieczyszczenia w powietrzu i kiedy mogą nam zaszkodzić?

Jeśli nauczyciel wybiera indywidualną pracę uczniów w tej części zajęć, to proponuje im wykonanie drugiej części **ćwiczenia 4** z karty pracy.

Nauczyciel wyjaśnia, że:

Największy **smog** występuje wtedy, kiedy nadchodzi zima i ludzie zaczynają ogrzewać domy paląc w starych piecach i kominkach. Każdy chce mieć ciepło w mieszkaniu, ale niestety niektórzy ogrzewają domy złej jakości węglem, niewysuszonym drewnem, a nawet śmieciami. Nie wolno wrzucać śmieci do pieca! Plastikowe butelki, gumowe opony, opakowania, gazety, ubrania, buty, zabawki, kiedy płoną, wytwarzają zanieczyszczenia. Najbardziej zatrutowane są rodziny, w których domach pali się śmieciami. Cierpią też sąsiedzi, cała wieś, miasto, wreszcie – cały kraj.

Nauczyciel korzystając ze zdjęć znalezionych w Internecie, prezentuje różne rodzaje dymów z kominów oraz wyjaśnia, które i w jakim stopniu są szkodliwe dla zdrowia i dlaczego.

Dym wydostający się z komina domu może wyglądać bardzo różnie. W zależności od tego, co spalane jest w piecu domowym oraz jaki piec jest używany, dym z komina przybiera różne zabarwienie.

A. Biały, bezbarwny dym, rozpraszający się w powietrzu

- jest bezpieczny – powstaje w wyniku spalania gazu.

B. Szaro – biały dym

- niebezpieczny – powstaje w wyniku spalania suchego, sezonowanego drewna.

C. Czarny dym

- powstaje w wyniku spalania złej jakości węgla w starych piecach.

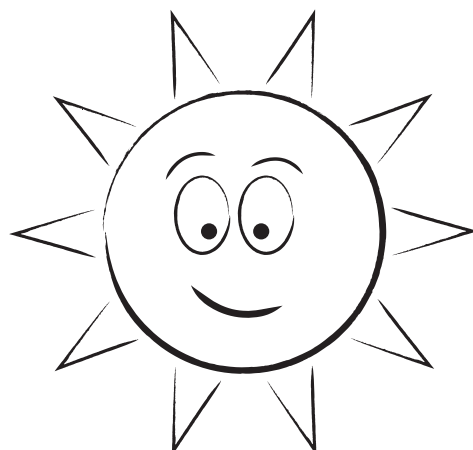
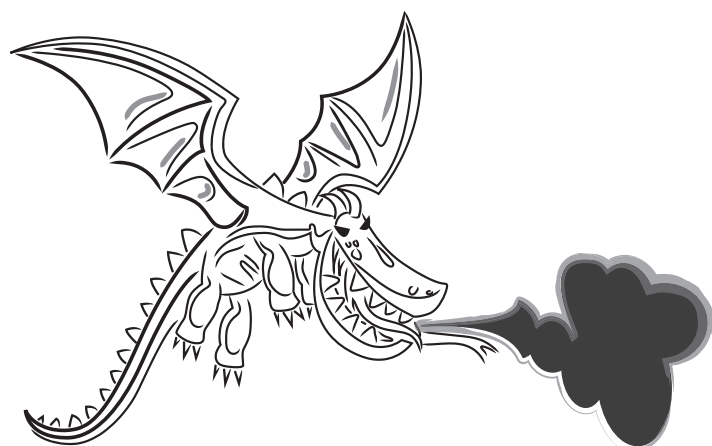
D. Dym o niejednolitej barwie, bladopomarańczowy, żółty

- powstaje w wyniku spalania odpadów różnego pochodzenia. To znak, że do pieca wrzucane są plastiki, puszki lub stare ubrania. Palone jest wszystko – również zwykłe śmieci. Jest bardzo niebezpieczny dla naszego zdrowia.

Uczniom klasy III nauczyciel może zaproponować wykonanie **ćwiczenia 5** z karty pracy.

Natomiast, jeśli nauczyciel woli **pracę zespołową**, to może połączyć część drugą **ćwiczenia 4** i **ćwiczenie 6**. Przygotowuje dwa arkusze papieru (mogą być jakieś nieaktualne plakaty), na środku pierwszego umieszcza rysunek **SMOGSMOKA**, a na środku drugiego rysunek **SŁONECZKA** (skserowane z karty pracy). Dodatkowo drukuje lub kseruje obrazki ze strony 11 w kartach pracy. Obrazki warto podkleić sztywnym kartonem lub zafoliować i umieścić w woreczku lub pudełku.

Potrzebna będzie jeszcze kostka do gry, w której trzeba zamalować 3 pola na czarno, a 3 na zielono. Dzielimy klasę na 3 lub 4 zespoły – nauczyciel nadaje numery zespołom. Dzieci w zespołach ustalają kolejność rzucania kostką. Pierwsze dziecko z pierwszego zespołu rzuca kostką i losuje obrazek. Jeśli wyrzucone było pole czarne, to ocenia czy ilustracja przedstawia źródło zanieczyszczeń powietrza, jeśli uzna, że tak – kładzie kartonik na planszy ze smogowym potworem, jeśli nie – wrzuca kartonik z powrotem do worka/pudełka. Natomiast, jeśli wyrzucone było pole zielone, to ocenia czy ilustracja przedstawia sposób zadbania o czyste powietrze. Jeśli uzna, że tak – kładzie obrazek na planszy ze słoneczkiem, a jeśli uzna, że nie – odkłada kartonik do worka/pudełka. Jeśli dziecko nie jest pewne poprawnej odpowiedzi, może poprosić swój zespół o wsparcie. Następnie rzucają kostką i losują kartoniki przedstawiciele pozostałych zespołów, aż do wylosowania i ułożenia wszystkich obrazków.

Nauczyciel podsumowuje zabawę, omawiając wspólnie z uczniami najpierw planszę ze smogowym potworem, zwracając uwagę na skutki zanieczyszczenia powietrza dla zdrowia i samopoczucia ludzi, a następnie planszę ze słoneczkiem, zachęcając dzieci do przemyślenia, co każde z nich mogłoby zrobić osobiście, by powietrze w najbliższej okolicy było mniej zanieczyszczone.

8. Jak chronić się przed smogiem?

Nauczyciel prezentuje dzieciom skalę jakości powietrza. Rozmawia z dziećmi, jak powinny się zachować, widząc, że powietrze jest bardzo dobre/złe/dostateczne.

9. Zabawa „Wychodzę z domu”:

Nauczyciel prezentuje dzieciom kartki w kolorach skali jakości powietrza i prosi o ułożenie ich w kolejności od kartki oznaczającej najlepszą jakość powietrza do kartki oznaczającej najgorszą jakość powietrza. Dzieci układają kartki, mówiąc, jak należy się zachować wiedząc o tym, jakie jest powietrze. Następnie zaprasza do zabawy przy muzyce. Dzieci spokojnie spacerują w rytm muzyki po sali. Na przerwę w muzyce nauczyciel podnosi do góry jedną z kart, dzieci zachowują się stosownie do koloru karty:

- kolor ciemnozielony i jasnozielony

- zaczynają „ćwiczyć na świeżym powietrzu”, robić wymachy, skłony, przysiady,

- kolor żółty i pomarańczowy

- przemieszają się spokojnie po sali,

- kolor czerwony i ciemnoczerwony (bordowy)

- „wracają do domu”, tzn. siadają w kole na podłodze.

10. Pomiary jakości powietrza

Nauczyciel opowiada dzieciom, że zanieczyszczenie powietrza można i należy mierzyć. Jest to ważna wiedza, bo dzięki niej wiemy w jakim środowisku żyjemy i jak możemy dbać o swoje zdrowie. Nauczyciel zapoznaje całą klasę z miernikiem jakości powietrza zamontowanym w szkole lub pokazuje jego wskazania na stronie www.esa.nask.pl. Uczniowie odczytują jakość powietrza korzystając z oznaczeń kolorystycznych. W karcie pracy (**ćwiczenie 7**) zapisują datę pomiaru, rysują odpowiednią „buźkę” oraz zaznaczają kolorem jakość powietrza w chwili dokonywania odczytu.

Przy tej okazji nauczyciel prezentuje klasie miejsca w Polsce z innymi wskazaniem, np. miejscowości o najczystszy i najbrudniejszy powietrzu w danej chwili.

NASK Państwowy Instytut Badawczy
ul. Kolska 12, 01-045 Warszawa
tel. 22 380 82 00, fax 22 380 82 01
kontakt@esa.nask.pl

www.esa.nask.pl

Niniejszy materiał został opublikowany dzięki finansowaniu miasta Dębica.
Za jego treść odpowiada wyłącznie Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa
– Państwowy Instytut Badawczy.

NASK

 **polski
alarm
smogowy**

**MIASTO
DĘBICA**

**Ministerstwo
Cyfryzacji**